

La sinagoga

ELS jueus catalans dedicaven bona part de la seva existència a l'oració, a la lectura de la Torà i a l'estudi del Talmud, que eren els dos grans pilars del judaisme medieval. Eren activitats que calia realitzar juntament amb altres homes adults, un mínim de deu, que constituïen el *minian*, el grup d'oració i d'estudi. La comunitat jueva necessitava un indret on reunir-se per portar a terme la lectura i l'estudi dels textos sagrats. Aquesta era una de les funcions de la *sinagoga* o *escola*, com era anomenada en els textos medievals. També era el lloc on se celebraven els oficis religiosos, durant el xabbat i algunes de les festes, i on es practicaven els rituals de la circumcisió o del matrimoni. Val a dir, però, que no a tot arreu on hi havia jueus hi havia també sinagoga. En les localitats més petites, la comunitat solia aplegar-se en cambres o espais habilitats per acollir l'estudi i l'oració.

L'espai destinat a l'oració i el ritual havia de ser orientat a l'est, de manera que en el mur que mirava a Jerusalem s'hi pogués dipositar el rotlle de la Llei dins de l'armari o *aron ha-qódeix* **1**. El Séfer Torà (Rotlle de la Llei) i els seus ornaments eren els elements més importants de la sinagoga, els veritables tresors de la comunitat. A Girona, el 1391, l'aljama era propietària de set rotlles de la Torà amb les seves respectives corones i escuts de plata daurada i esmalts, que lluien el segell de la ciutat i el lleó d'Israel.

A l'interior de les sinagogues catalanes hi havia bancs de fusta que es distribuïen al voltant d'una tarima central, la *bimà*, que era el púlpit des d'on

el *hazzan*, el cantor, dirigia la pregària i des d'on els *rabins* i els fidels procedien a la lectura de la Torà. Els seients en els bancs eren propietat dels membres de la comunitat, que els podien llogar o vendre si així ho desitjaven: alguns dels documents hebreus que s'exposen a la vitrina contenen els noms dels propietaris dels bancs de la sinagoga de Perpinyà, al segle XIV. Les dones havien de posar-se en un espai a part, separat per una

1 Interior d'una sinagoga amb l'aron ha-qódeix *Hagadà de Sarajevo*, fol. 34r (s. XIV), facsímil, Institut d'Estudis Nahmànides, Girona

finestra o una gelosia de la sala principal. De fet, però, la presència femenina a la sinagoga era molt poc freqüent, ja que les dones només hi acudien en moments molt determinats, com la celebració d'un casament o per la festa de Purim.

A Girona s'hi han documentat tres sinagogues successives; la més antiga, del segle IX, es trobava molt a prop de la catedral preromànica. D'aquella sinagoga no n'han quedat altres restes que un document que s'hi refereix, datat el 985. Les altres dues, dels segles XIV-XV, es trobaven dins del call i han sigut localitzades, a partir de documents i d'estudis arqueològics i urbanístics, als immobles que avui ocupen la casa Boschmonar, al carrer de la Força número 21, i el Centre Bonastruc ça Porta, al carrer de Sant Llorenç **2**. Si bé les proves documentals encara són massa minses per permetre fer una afir-

mació plena, és molt probable que a la segona meitat del segle XIV hi hagués dues sinagogues funcionant al mateix temps: segons un document del 1373, a Girona hi havia una sinagoga major i una altra de menor. Quan el mes de juliol del 1492 el rei Ferran va fer aplicar el decret d'expulsió als jueus de Girona, l'aljama va vendre's dues sinagogues que tenia en propietat, amb tots els edificis i annexos que conformaven l'espai on es desenvolupava la vida comunitària: els banys, les escoles i l'escorxador. La més antiga feia més de vuitanta anys que no funcionava com a sinagoga, però encara era propietat de l'aljama. D'ella en procedeix la gran porta d'entrada que reproduïm en aquesta sala. L'altra, la més nova, era la que estava situada a l'indret que avui ocupa aquest centre i museu, i va ser activa fins a la vetlla de l'expulsió.

2 Mapa del call de Girona: les 3 sinagogues, de l'exposició "La Catalunya Jueva", MHC (Barcelona 2002)